Tuo būdu, Taurapilio pilkapių radiniai įdomūs ne tik laidosenos požiūriu, bet taip pat padeda pažinti V—VI a. karių apsiginklavimą, rodo ryšius su Padunojės sritimis, nes kalavijas su puošniomis makštimis ir puošnios sidabrinės paauksuotos bei geležinė almandinais puošta sagtys, sidabru kaustytas ragas bus patekę iš šių dienų Vengrijos ar Jugoslavijos teritorijos. Kartu jie rodo socialinius poslinkius — atskirų turtingų karių iš bendruomenės išsiskyrimą.

Taurapilio pilkapiai įdomūs ir etninės istorijos požiūriu. Jie rodo, kad Tauragnų apylinkėse jau V—VI a. gyventa lietuvių, o ne sėlių genčių.

DEGSNĖS—LABOTIŠKIŲ PILKAPIŲ (MOLĖTŲ RAJ.) KASINĖJIMAI 1970 M.

ADOLFAS TAUTAVIČIUS

Apie 3 km į vakarus nuo Dubingių ir apie 300 m į pietus nuo Visbaro (Viešbaro) ežero pietvakarių galo, tarp Labotiškių ir Laumikonių kaimų yra Guronais vadinamas laukas, dabar apaugęs jaunu mišku. Dalis jo seniau priklausė Degsnės dvareliui. Todėl Guronų lauke esąs pilkapynas nuo seno žinomas Degsnės ir Labotiškių vardais[1].

Nuo XIX a. dalis pilkapių buvo ariami. Dirbdami laukus, rasdavę arklių kaulų, geležinių piautuvų, balno kilpų ir kitokių senienų. Pasakojama, kad įvairūs asmenys bandę kasinėti pilkapius, o dalį pilkapių nukasę ir nuvežę aplinkiniai gyventojai, kai reikėję smėlio Dubingių—Giedraičių vieškeliui taisyti. Iš suardytų pilkapių radinių į muziejų Kaune pateko tik vieneri geležiniai žąslai. Visi kiti radiniai išsimėtė.

1970 m. iš pilkapyno buvo likę vos 4 didesni pilkapiai ir apie 50—60 žemų, išsklaidytų sampilų, kurių daugumas jau bandyta kasinėti. Išlikusieji pilkapiai išsimėtę po mišką beveik 1 kilometro plote ir sudaro tris greta viena kitos esančias grupes.

1970 m. liepos mėnesį Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas kartu su Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejumi ištyrė 18 pilkapių — po šešis kiekvienoje grupėje[2]. Iš

[1] **Ф. В. Покровский,** Археологическая карта Виленской губернии, Вильна, 1893, с. 75; Памятная книжка Виленской губернии на 1891 год, Вильна, 1890, ч. II, стр. 176, 178—179.

[2] **A. Tautavičius,** Dubingių apylinkių archeologiniai paminklai. — Dubingiai, Vilnius, 1971, p. 31—38; **А. Таутавичюс,** Раскопки курганов у деревень Таурапилис, Дегсне и Лаботишкес. — Археологические открытия 1970 года. Москва, 1971, стр. 323.

jų 6 buvo tiek suardyti, kad kapų juose nerasta. Kituose aptikti nedegintų ir sudegintų žmonių ir jų žirgų kapai.

Seniausi kapai rasti vidurinėje grupėje, kuri pati mažiausia; daugumas šios grupės pilkapių beveik visai sulyginti su žeme. Tik po velėna aptikti vainiko akmenys bei degėsių sluoksnelis ir kapas rodė buvus pilkapį.

Pilkapiai buvo 6—8 m skersmens. Jų vainikai sukrauti iš vidutinio dydžio — daugiausia iš 30—40 cm skersmens — akmenų. Jie dėti buvusiame žemės paviršiuje. Tik pilkapiuose Nr. 3 ir 6 pastebėtas naujas šio papročio variantas — akmenų vainikas krautas aplink pilkapį iškastų duobių dugne. Duobės kastos pailgos, nuolaidžiais kraštais, iki 60—70 cm gylio. Duobės dugne buvo dedama stambesnių akmenų eilė, o ant jos dar viena ar dvi smulkesnių akmenų eilės. Tokiu būdu pilkapio sampilą protarpiais supdavo 60—80 cm aukščio akmenų sienelė.

Pilkapio centre buvo kasama keturkampė pailga rytų—vakarų kryptimi duobė (2,3—3 m ilgio ir apie 80—90 cm pločio bei iki 60—80 cm gylio). Mirusiųjų griaučių išlikusios tik stambesnių kaulų žymės. Iš jų matyti, kad mirusieji duobėje buvo guldomi galva į vakarus.

Įkapės negausios. Trijų vyrų kapuose prie kojų rasti geležiniai antskydžiai. Pilkapyje Nr. 7 prie kojų mirusiajam padėtas ir pentinis kirvis, o pilkapyje Nr. 5 — įmovinis ietigalis. Pilkapyje Nr. 6 mirusysis palaidotas su geležiniais pentinais, kurių dirželiai apkaustyti sidabro juostele padengtais žalvariniais apkalais. Papuošalus sudaro tik žalvarinės grandelės, geležinės lankinės segės trumpa kojele, geležinės ovalinės sagtelės, žalvarinės žiedinės įvijos.

Suminėti radiniai rodo, kad seniausi Degsnės—Labotiškių pilkapyno kapai priklauso V—VI a. pradžiai.

Rytinėje grupėje 2 tyrinėti pilkapiai dar turėjo apardytus akmenų vainikus. Sampiluose aptikta po vieną sudeginto mirusiojo kapą. Laidoti iš laužavietės atnešti sudegusių kaulų trupiniai ir išlikę metaliniai ir moliniai dirbiniai. Viename moters kape rasti keturi moliniai verpsteliai, geležinis peilis ir yla bei sulaužytų žalvarinių apyrankių gabaliukai.

Rytinės grupės tyrinėtus pilkapius reikia datuoti m. e. pirmojo tūkstantmečio antrąja puse.

Vakarinėje grupėje 3 pilkapiuose rasta po vienerius žirgo griaučius. Laidojant žirgą, pilkapio pagrinde, taip pat pabarstytame degėsiais, buvo kasama nedidelė duobutė (apie 1 m ilgio ir 90 cm pločio bei iki 60—70 cm gylio). Į tokią duobutę buvo tiesiog įspraudžiamas smulkus žirgelis. Jo galva ir kaklas likdavo paguldyti ant duobės krašto, kartais net ant supiltos

žemės sluoksnelio. Vienos krypties nesilaikyta. Iš aprangos daiktų tik prie dviejų griaučių rasta po paprastus dvinarius geležinius žąslus.

Vakariniame grupės pakraštyje ištirtas vienas iš didesnių pilkapių — 11 m skersmens ir apie 1,2 m aukščio (Nr. 1). Jo sampile rasta nedidelė krūvelė sudegusių žmogaus kaulų trupinių, o po sampilu — beveik 2 m skersmens plote ant degėsių sluoksnelio buvo sudegintų žirgo kaulų gabaliukų. Kartu rasta apdegusių sagčių, žalvarinių kamanų diržų, apskritų apkaustų, kurie savo forma ir dydžiu artimi 1969 m. Katkuškių, Eišiškių raj., pilkapyje Nr. 4 rastiesiems apkalams[3].

Vakarinės grupės pilkapiai su sudegintų ir nedegintų žirgų kapais datuotini X—XII a.

Pilkapio Nr. 1 radiniai rodytų, kad kartais to paties pilkapio sampile, aukščiau žirgo, buvo palaidojamas ir sudegintas žmogus, tur. būt, žirgo šeimininkas.

LAUKIŲ PILKAPIŲ (ŠVENČIONIŲ RAJ.) TYRINĖJIMAI 1971 M.

ONA KUNCIENĖ

Sarių—Laukių k. riboje, abiejose pusėse senojo vieškelio Vilnius—Švenčionys, nemažame plote išliko pilkapių. 5 pilkapiai dabar yra miške, o 6 „Žeimenos" tarybinio ūkio laukuose. Pastarieji pilkapiai yra smarkiai apardyti.

Pilkapiai yra 3—8 m vienas nuo kito. Jų sampilai įvairaus dydžio. Daugiausia — 10—12 m skersmens ir iki 80 cm aukščio. Miške yra du didesni pilkapiai, kurių vieno sampilas yra 18 m skersmens ir 1,5 m aukščio, o kito — 14 m skersmens ir 1,2 m aukščio.

1971 m. Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos institutas ištyrė 5 pilkapius: du geriau išlikusius lauke ir tris — miške.

Tyrinėtieji pilkapiai buvo apkrauti vienos eilės 15—25 cm skersmens akmenų vainikais.

Pilkapyje Nr. 1, ant pagrindo, po sampilu, rasti du deginiai kapai. Vienas jų buvo pilkapio centre, o antras — rytiniame pilkapio pakraštyje, 180 cm nuo pirmojo. Sudegusių kaulų gabaliukai atnešti iš laužavietės ir supilti į nedideles krūveles. Kapą Nr. 1 sudarė 15—20 cm skersmens kaulų krūvelė, kapą

[3] **E. Butėnienė,** Katkuškių, Eišiškių raj., pilkapių tyrinėjimai 1969 metais.— Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 m., Vilnius, 1970, p. 65—66.